

AKOB

AKDENİZ OPERA ve BALE KULÜBÜ KÜLTÜR - SANAT DERGİSİ 23

Mediterranean Opera and Ballet Club Culture and Art Magazine

Fiyatı: 7 TL.

K.K.T.C. Fiyatı: 12 TL.

Bir "AKOB Klasığı"
VİYANA
SOLİSTLERİ

"WIENER SOLISTEN"
KONSERİ

İsveç Bülbülleri

**Jenny Lind ve
Christina Nilsson**

2. Bölüm

SIRADIŞI BİR BALE
**NOTRE DAME'IN
KAMBURU**

HALDUN DORMEN ve
LÜKÜS HAYAT

**SOSYAL GİRİŞİMCİ ve
SOSYAL EMPREZARYO OLARAK
OPERA BALE DERNEKLERİ
ve AKOB**

Opera Ballet
Societies As Social
Entrepreneur and
Social Impresario;
**Example of
Mediterranean Opera
& Ballet Society**

*Kapak Görseli: Mahmut Akyol "Quasimodo"
Mersin Devlet Opera ve Balesi*

19. Yüzyıl
İsveç Bülbülleri,
İki Ünlü Soprano

Jenny Lind ve Christina Nilsson

Ömer Eğeciöğlu
Santa Barbara, CA, ABD
omer@cs.ucsb.edu.

2. BÖLÜM

*Christina Nilsson'un Villa Vik'te asılı
bir yağlıboya tablosu (1906).
Eserin ressamı, sanatçının çok sevdiği
yeğeni Anna Nilsson.*

CHRISTINA NILSSON (1843-1921)

*Christina Nilsson üzerine yazılmış olan kitapların arasında
1943'te kaleme alınmış bir çalışma sopranodan "Kuzeyin
Bülbülü" (The Songbird of the North) diye bahsediyor. Diğer
lakaplar olarak ise; "Kuzeyden Gelen Yıldız" (The Star from the
North), "Şarkıların Kraliçesi" (Queen of Song), "Odin'in Gerçek
Kızı" (Real Daughter of Odin), "Milyonların Havyarı" (Caviar
to the Millions) gibi egzotik adları uygun görmüşler.*

*Christina Nilsson'un profesyonel hayatı kısaca şöyle: Müzik
çalışmalarına Stockholm'de İsveçli romantik besteci Franz
Berwald (1796-1868) ile başladıktan sonra Paris'te devam
etti. Halk önüne ilk olarak 1864'de, Paris Theatre Lyrique'de,
Verdi'nin Fransızca olarak seslendirilen La Traviata'sında
Violetta olarak çıktı. Daha sonra Gounod'nun 5 bölüm olarak
genişletilmiş Faust'unda Margareta olarak yer aldı. Ardından
Violetta rolünü Londra'da seslendirdi. Margareta olarak hem*

Londra'da hem de New York'ta sahneye çıktı. Londra'da büyük başarı ile yer aldığı operalar arasında Covent Garden'da 1869'da verilen Lucia di Lammermoor, Ambroise Thomas'ın Hamlet operası (Ophelia rolü) var. Londra'da Wagner, Meyerbeer, Mozart, Verdi, Boito gibi bestecilerin operalarıyla büyük başarı kazandı.

Hârikulade bir soprano olmasının yanı sıra Christina Nilsson çok iyi bir aktris idi. Sahneye hakimiyeti tamdı. Müzik hayatı süresince Avrupa'nın bir çok yerini ziyaret etti, St. Peterburg, Moskova, Brüksel, Viyana ve Münih'te sahneye çıktı. Amerika'yı birkaç kez ziyaret eden sanatçının ilk Amerika turu 1870 yılında gerçekleşti. New York'ta Thomas'ın Mignon'unu canlandıran ilk soprano oldu. Daha sonra 1883'te New York'a bir kez daha dönerek Metropolitan Opera'nın açılış sezonunda yer aldı. Faust'un burada ilk sahneye konuluşunda Margareta'yı ve yine New York'ta Ponchielli'nin La Gioconda'sını seslendirdi. Opera hayatından 19. yüzyılın sonuna doğru ayrıldı. Doğduğu İsveç'e geri dönerek son yıllarını burada geçirdi ve 1921'de orada öldü.

Nilsson'un bu kısa yaşam öyküsünde eksik olan, geldiği yere nasıl geldiği ve nasıl bir kişiliği olduğu hakkındaki bilgiler. 2011 sonbaharında sanatçının İsveç'te doğup büyüdüğü ve kariyerinin sonunda geri gelip emekli olarak yaşadığı yerlere gitme fırsatım oldu. Nilsson'un Külkedisi masalını aratmayan yaşamı en az sahne hayatında kazandığı başarılar kadar ilginç.

Småland, Ljungby, Växjö, Snugge

İsveç'in Ljungby (Yüngbü diye okunuyor) kasabasının eski merkez alanı olan ve Gamla Torg adıyla bilinen meydan bundan ikiyüz yıl önce kentin pazar yeri ve ana toplanma merkeziydi. Üç tarafı ahşap binalarla diğer tarafı ise şehri doğu batı yönünde kesen anayolla çevrili. 19. yüzyılın başından beri Gamla Torg'un bir tarafında Adliye sarayı, onun yanında da kentin en eski konaklama yeri olan bir han bulunuyor. Hanın hemen yanındaki evde 1970'lerin sonuna dek yaşamış olan, Ljungby'de doğma büyüme İsveçli psikolog Gunilla Svensson bana eski Ljunby'yü gezdirerek kasabanın Nilsson ile ilgili tarihi hakkında bilgi verdi. 20. yüzyılda Svensson ailesinin sahibi olduğu han ve hanın hemen yanında yer alan evleri 1970'lerde satılıp belediyeye devredilmiş. Daha sonra bu alan ve binalar restore edilerek 19. Yüzyıldaki durumlarına getirilmiş, Eski Adliye sarayı bugün Ljungby Müzesi olarak, eski han ise restore edilmiş haliyle restoran olarak hizmet veriyor.

Christina Nilsson'un Ljunby'de ilk keman çalıp şarkı söylediği yer bu hanın girişindeki merdiven sahanlığı üzerinde oldu. Onu "keşfedenler" ve uzun yıllar eğitim masraflarını ödeyenler ise Ljungby'de yaşayan sanat düşkünlü hayırseverler. Bu nedenle Ljungby çok gurur duyuyor. Nilsson, yerel tarihin önemli bir parçası olarak görülüyor.

Christina Nilsson'u
13 yaşında,
Ljungby'de Gamla
Torg'daki hanın
kapısı önünde
kemanıyla şarkı
söylerken gösteren
bir gravür.

21. yüzyıldan bir
fotoğraf.
Günümüzde
Ljungby'deki Gamla
Torg Meydanı
Karşıda Ljungby
Müzesi, sağda
Christina Nilsson'un
önünde çaldığı hanın
bugün restoran olan
hali.

Fotoğrafta eksik olan
ön planda kemanıyla
sağ taraftaki hana
doğru yürüten küçük
"Stina Nilsson".

19. yüzyıldan bir suluboya.

Christina Nilsson'un doğum yeri olan Huseby köyünün yakınındaki Snugge adlı yere gitmek için İsveç'in kıyı şehri Halmstad'dan Ljungby'ye, oradan da Småland bölgesinin merkezi kenti Växjö'ye gittim (Vekşö diye okunuyor). Köknar, çam, ve huş ağaçlarının yolun iki tarafında duvar gibi yükseldiği ve özellikle güz döneminde bir renk şöleni halinde görünen bir karayolu ile ulaşılan Växjö, göl kıyısında ve kendini Avrupa'nın en "yeşil" kenti olarak tanıtan bir merkez. Günümüzde açık hava müzesi olarak korunan Snugge ise Växjö'nün hemen güneyinde Huseby'nün yakınında birkaç kulübeden ibaret bir yer.

Christina Nilsson'un Snugge'deki bu dökülen kulübelerin birinde doğduğu tarih 20 Ağustos 1843. Toprakla uğraşan, kalabalık ve çok fakir bir ailenin yedinci çocuğu olarak dünyaya gelen Christina'nın ailesi ona ağabeylerinin eski elbiseleri uydurup giydirmek zorunda kalacak kadar fakirdi. Zamanın fakir İsveçli'leri gibi yapıp Amerika'ya göç edemedikleri gibi, sahip oldukları yıkık dökük küllübe ve ahır da çok yakındaki Huseby atelyelerinin sahibi olan Kont'a, yani İsveç Ağası'na satmak ve onun emrinde ırgat olarak çalışmak zorunda kaldılar.

Christina Nilsson 16 yaşında. Yağlıboya resim artist Nilsson'un eğitimi için mali destekte bulunan Halmstad'lı Adelaide Leubusen tarafından yapılmış.

İsveç'in fakir Småland bölgesinde 19. yüzyılın ilk yarısında başlamak üzere her beş İsveçli'den birisi Amerika'ya göç etti. Göçmen adayları bu bölgenin idari merkezi olan Växjö'ye akın akın geliyorlardı. Växjö'de, Amerika göçmenlerinin işlemlerinin yapıldığı bina günümüzde bir müze haline getirilmiş (Utvandrar Müzesi). Nilsson'un ailesinin hali vakti ise göçmen adayı olarak başvuracak kadar bile iyi değildi.

Christina'nın ailesi fakir ama çok müzikseverdi. Büyüklere gibi müziği seven ve yetenekli olan Christina keman çalıp şarkı söyleyerek, önceleri annesi ile, daha sonra da kendi başına civardaki köyleri dolaşıp pazar yerlerinde ve halkın toplandığı meydanlarda seyyar çalgıcı olarak para kazanmaya çalıştı. 13 yaşına geldiği 1857 yılında yeteneği farkedilmiş olacak ki bir iş teklifi bile aldı. Ama bu iş teklifi Ljungby kasabasında çalışan bir jonglörün trupuna katılmaktan öteye gitmiyordu. Fuar zamanı Ljungby'de Gamla Torg meydanında şarkı söyleyip keman çalan Christina'nın yer kapladığı hanın karşı tarafında çalışan bir cambaz, Christina'nın rekabeti nedeniyle para kaybettiğini düşündüğü için ona ortaklık teklif etti. Küçük bir ücret karşılığında kendisi ile çalışmasını, köyden köye panayır yerlerini trupu ile dolaşmasını istedi. Ama genç artist bu teklifi uygunsuz bir yöne dönebileceği nedeni ile şüphe ile karşılayıp kabul etmedi.

Eğitimin masraflarını karşılamak üzere varlıklı ve ciddi birkaç kişinin bir araya gelip, Christina'yı geleceğini onların himayesine bırakması için ikna edebilmesi zaman aldı. Bu ancak genç sanatçı bir yıl sonra Ljungby kasabasına tekrar geldikten sonra gerçekleşti.

Stina'dan Christina'ya

Christina Nilsson, Snugge'de başlayan çocukluğunda Christina değil de Stina olarak çağırılıyordu. Bu sadece ona özgü birşey değil. Christina ismi toplumda üst tabakalar ve aristokratlar tarafından sahiplenilmiş bir isimdi, Stina ise Christina'nın avam şekli olarak kullanılıyordu. Yani yoksullar için bu isim Stina, varlıklılar için ise Christina oluyordu.

1858'de Stina 14 yaşında fuar için tekrar Ljungby'ye geldi. Geceleri Gamla Torg'daki hanın arka tarafında, hanın aşçısının kızı ile samanlar üzerinde yatıyor, gündüzleri ise hanın girişindeki sahanlıkta meydana toplanmış köylülere keman çalıp şarkı söylüyordu. Ljungby'de Stina'yı "Christina" yapanlar ise işte burada yemek yerken şans eseri Stina'yı dinleyen üç sanatsever insandı: Hakim Fredrik Thornérhjelm, eczacı Sven Edvin Berg ve han sahibi Fredrik Mårtensson. Bu üç varlıklı Ljungby'li, kızın fevkalade üstün yeteneğinin farkına vararak onu müzik eğitimi alması için Halmstad'a göndermeyi, tüm eğitim masraflarını da karşılamayı teklif ettiler. Arkadaşı olan aşçının kızının da teşviki ile Stina bu teklifi kabul etti.

Önce çatal bıçak kullanmayı öğrendi. Sonra eczacının Halmstad'da yaşayan kardeşi Axelina ve Axelina'nın ressam arkadaşı Adelaide'e emanet edilerek, bu nispeten büyük kıyı kentine gönderildi. Halmstad'da kendisine elbiseler alındı ve toplum içinde nasıl davranması gerektiği, hatta muaşeret kurallarına ek olarak birkaç kelime Fransızca ve Almanca öğretildi. Stina üstün öğrenme yeteneği ile kendisine verilenleri anında öğreniyordu. Müzikte keman ve ses derslerinde hemen ilerledi. Kısa bir süre sonra Halmstad ve Ljungby'de halk önüne çıktı. Stina artık "Christina" olma yolundaydı.

Nilsson'un daha 18 yaşında iken kazandığı para ile yaptığı ilk şey ailesine para göndererek Snugge'deki evlerini Huseby'nün sahibi ağalardan geri almalarını sağlamak oldu. Sonra hem anne babasına hem de kardeşlerine mali yardımda bulunmaya devam etti. Snugge'de, sanatçının doğduğu kulübe, yanındaki ahır ve depo bugün bir müze olarak korunuyor. Bu müzenin bahçesindeki taş anıtın üzerinde Stina'nın çocukluğunda elinde kemani ile bir kabartması bulunuyor.

Stina Nilsson'un 20 Ağustos 1843 tarihinde Växjö'nün güneyinde Snugge adlı yerde doğduğu ev. Günümüzde burası tarihi bir anıt olarak korunuyor.

Christina Nilsson'un Ljungby'deki heykelinin altında ise kabartma olarak sanatçının en etkili olarak söylediği ve ona en fazla ün kazandıran üç rolü yer alıyor. Meyerbeer'in *Les Huguenots* (1836) operasında Valentine, Shakespeare'nin oyununu temel olarak kullanan ve Ambroise Thomas tarafından bestelenmiş olan *Hamlet*'te (1868) Ophelia, ve Charles Gounod'un *Faust* (1859) operasındaki Margareta. Nilsson'un üstün bir şekilde yorumladığı bu üç Fransız operasından *Hamlet*'teki Ophelia rolü zaten özellikle onun için bestelenmişti.

Smetana ve Berwald

Stina'nın yaşamındaki bir diğer dönüm noktası, ona yardım eden Halmstadlı ressam Adelaide'in evlenerek Halmstad'dan 200 kilometre kadar kuzeyde olan İsveç'in ikinci büyük şehri Göteborg'a taşınması oldu. Adelaide'in taşınmasından sonra Stina da Göteborg'a gitti ve burada o zamanlar bu şehirde olan Bedric Smetana'nın ilgisini çekti. Stina, Smetana'dan müzik dersleri aldı ve iki sene kaldığı Göteborg'da müzik çalışmalarına devam etti. Daha sonra 1859'da Franz Berwald ile ileri düzeyde dersler almak üzere Stockholm'e gönderildi. Berwald İsveç'in yetiştirdiği en önemli romantik besteciler arasında sayılıyor.

Nilsson, Stockholm'de yaşadığı öğrencilik yıllarında şehrin aristokratları için dinletiler verdi ve kraliyet ailesinin önünde söyledi. Stockholm'den 1860 yılında, daha sadece 17 yaşında iken, Paris'e gönderildi. Burada yaptığı müzik çalışmalarına ek olarak Fransızcasını da mükemmelleştirdi. Müzik derslerini zamanın ünlü tenorlarından ve eğitimcilerinden olan Pierre François Wartel ile yürütüyordu. Wartel üç sene boyunca her hafta Christina'nın evine gelip genç öğrenciye ders verdi. 17 yaşında olan ve fakir bir aileden gelen genç ve güzel bir yabancı kız için Paris'te yaşamak elbette ki çok kolay değildi. Gerçekten de sonradan 1872 yılında evlendiği ilk kocası ona Paris'e ilk geldiğinden beri hayranlık duyan sosyete erkeklerden birisi oldu.

Paris'teki evinden getirilmiş olan piyanosunun üzerinde Christina Nilsson'un kemani. Ljungby Müzesi.

Paris'te bir yıldızın doğuşu

1864'te Paris'te, *La Traviata*'da Violetta'yı seslendiren Stina, bu performansı ile büyük başarı sağladı. Sanatçı daha 21 yaşındaydı. Paris'te ilk sahneye çıkışının ardından *La Presse Théâtrale* dergisin müzik eleştirmeni Nilsson'un performansı üzerine şöyle yazıyor: "Goethe'nin Margarita'sı gibi sarışın, zengin bir kadın gibi zarif ve rafine. Tüm varlığında soylu bir sadelik, bir özlem ve nezaket, tarif edilmez bir saflık ve çekicilik var. Karşımızda uzun bir zamandır ilk kez dinlediğimiz, mükemmel ve ne yaptığını bilen bir sanatçı ve gerçek Nordik şiiirni kişileştirilmesini buluyoruz. Sesi güzel ve geniş bir yelpazeyi kapsıyor. Yüksek sesleri metalik ve büyüleyici nitelikte. Bence nefis bir duygu ve derin anlayışa sahip olan nüansları Bayan Nilsson'un en çekici nitelikleri."

Nilsson, *La Traviata*'dan sonra Mozart'ın *Sihirli Flüt* operasında Gece Kraliçesini seslendirdi. Bu eser Nilsson ile Paris Opera Lyrique'te yaklaşık üçyüz kez, yani birkaç sene boyunca oynandı! 24 yaşına bastığı zaman Stina artık dünya çapında bir opera sanatçısı olan prima donna Christina Nilsson'du.

Christina Nilsson Paris'te ilk kez sahneye çıktığı yıllarda. Bu resimde 21 yaşında olan sanatçı Paris'te Rue di Rivoli'deki evinde ahıcısı ve bir de yardımcısı ile beraber yaşamaktaydı. Salonundan Tuileries Sarayı'nın görüldüğü bu lüks 4. kat dairesi Stina'nın doğup büyüdüğü kulübeden sonra bir saray gibi gelmiş olmalı.

Christina Nilsson 21 yaşında yer aldığı ikinci opera olan Mozart'ın *Sihirli Flüt*'ünde Gece Kraliçesi rolünde.

Gece Kraliçesi

Genç prima donna'nın bu dönemde nasıl bir dünyada kendini göstermesi gerektiğini anlamak için, seneler sonra, 1894 yılında yazdığı bir yazıya bakalım. "Ses Terbiyesi Üzerine Genç Sanatçılara Öğütler" başlığı ile *Ny Illustrerad Tidning* dergisinde yayınlanan yazıda Nilsson, *Sihirli Flüt* ve seslendirdiği Gece Kraliçesi rolü üzerine şu anılarını aktarıyor:

"Kariyerimin başlangıcında başıma garip bir olay geldi... Théâtre Lyrique'te, La Traviata'daki başarılı ilk rolümün ardından, aynı yönetmen Mozart'ın Sihirli Flüt'ünü yapmak istedi. Ben o zamanlar çok genç olduğum için bana Gece Kraliçesi'nin genç kızı Pamina rolünü uygun gördü. Ama o sıralar kulislere pek sözü geçen bir prima donna benden başka kimsenin Gece Kraliçesi'ni seslendirmesini kabul etmeyeceğini söylüyor ve bunda ısrar ediyordu. Bay Carvalho itiraz etti, çünkü bu şekilde ben çok genç halimle anne rolünde, kırkına yakın olan kendi eşi ise benim kızım (Pamina) rolünde oynayacaktı. İtirazları para etmedi. Bayan dayatmaya devam etti. Yakın arkadaşlarına bu ısrarın nedenini açıklamaktan da çekinmedi: Gece Kraliçesi o kadar yükse bir ses aralığı için yazılmıştı ki bu perdelere söylemek büyük bir olasılıkla sesimi mahvedip onu bir rakipten kurtaracaktı. Ama bu ünlü arayı, zorlu staccato pasajları tamamen yazılmış olduğu gibi aldığım halde, büyük bir kolaylıkla ve hiç yorulmadan söyleyebildim, çünkü benim sesim özellikle bu yüksek perdeye doğal olarak uyuyordu. Açılış akşamı dinleyiciler bana arayı üç kez tekrar ettirdiler. Gece Kraliçesi olarak sesimi mahvetmek bir yana, opera sanatçısı olarak ilk büyük başarıyı kazandım. Bu rolün ne maksatla bana verilmiş olduğunu ise seneler sonra öğrendim."

Bu pasajda adı geçen operanın yönetmeni Léon Carvalho, soprano Marie Caroline Miolan (1827-1895) ile evliydi. Nilsson'un isim vermeden bahsettiği Pamina rolündeki artist de Miolan'dan başkası değildi.

Genç sopranolara öğütler verdiği yazıda Nilsson, Mozart'ın Sihirli Flüt'ünde Gece Kraliçesi karakterini nasıl bir yaklaşımla canlandırıdığını da şöyle anlatıyor:

"İkinci rolüm olan Gece Kraliçesi'ni çok ilginç buldum. Orijinal bestelendiği şekliyle benim sesime çok uygundu. Dramatik açıdan da role yeni bir yön verdim. Gece Kraliçesi geleneksel olarak oldukça hayal mahsulü ve doğüstü bir yaratık olarak oynanmıştı. Ben kendisi sevmeyi bilen ama hisleri bastırılmış bir anne, normal insan duygularından ve ıstırabından payını almış bir kişi olarak görerek onu gerçek bir kadın olarak canlandırmaya karar verdim. Bu rolle kazandığım başarı, yaptığım seçimin ne kadar doğru olduğunu kanıtladı."

Nilsson Amerika'da

Christina Nilsson Amerika'ya üç kez gitti: önce 1870'de, sonra 1873-74 sezonunda ve daha sonra da Metropolitan Opera'nın yıldızı olarak açılışını yaptığı 1882-83 yıllarında.

1868 yılında Amerikan gazetelerinde, Christina Nilsson'un Amerika turnesinin öncesinde, artistik yeteneğinin Jenny Lind'e eşit olduğu üzerine haberler çıkıyordu. Sanatçının Amerika'yı ziyaret edip etmeyeceği ve olası bir turnenin organizasyonunu

kimin yapacağı üzerine ABD basınında çelişkili haberler ve tartışmalar çıkmaktaydı. Sonunda Nilsson'u Amerika'ya getiren Max Strakosch oldu. Yapılan anlaşmaya göre Nilsson'un Amerika turnesinde kazanacağı para konser başına \$1000 olacaktı. Nilsson'un Amerika konserlerinde yer alacak olan sanatçılar arasında en göze çarpan isim ise zamanın ünlü kemancısı Henry Vieuxtemps idi.

Nilsson ve beraberindekiler Amerika'ya 21 Eylül 1870 tarihinde vardılar. Yerel gazeteler şehirde Nilsson'un şerefine verilen bir partideki kıyafetini şöyle anlatıyorlardı: "Bayan Nilsson önünde kısa ve beyaz ipekten bir etek olan tül bir elbise giyyordu. Hârikulade narin boynunda, ucunda muhteşem incilerden yapılmış bir atınlının sallandığı, kocaman bir altın zincir takılıydı. Bileklerinde altından yapılmış kalın bilezikler, saçında elmaslardan oluşan hilâl şeklinde bir süs vardı. Herkes davranışının çocuksu havasına bayıldı. Gülüşü çarpıcı bir güzellikte, dişleri mükemmel bir inci dizisi, dudakları ise yakut kırmızıydı." Nilsson'un bu tarifi yoksullukla geçen çocukluğundan sonra erişmeyi başardığı durumu çok güzel vurguluyor.

New York konserinde Nilsson'un sunduğu eserlerden ilki Vieuxtemps ile birlikte seslendirdiği Bach/Gounod uyarlaması Ave Maria oldu. 27 Eylül 1870 tarihli New York Times gazetesi sanatçının bu performansını şöyle göklere çıkartıyor: "Bu iyi bilip sevdiğimiz bir eser. Ama din akşamki yorumu ona değişik bir anlam verdi. Bayan Nilsson seslendirdiği herşeyi hissetmek gibi özel bir yeteneğe sahip. Şarkı onun ruhu ve özü haline geliyor. Ave Maria'nın ilk notasından başlayarak dinleyiciler melodiyi, diğer izleyicileri ve sanatçıyı unutarak sadece duydukları duanın gücünü hissettiler. Zaten zengin ve hârikulade olan sesini kullanmadaki hüneri söylediklerine dinleyicinin sadece bu sesin mükemmelliğini dinlemekten öte bir özellik katıyor. Bayan Nilsson'a günümüzdeki ününü ve dinleyicileri üzerindeki mutlak kontrolünü sağlayan şey, zaten ilâhi kalitede olan sesini hisleri ile renklendirerek onlara sunmayı bilmesi. Onları sanatçıyı unutup sadece hisleriyle yüzyüze kaldıkları biryere götürüyor. O sanatçıdan öte, sanata tam sahip olan bir kadın."

1. Overture, "Merry Wives of Windsor,".....Niccolò Orchestra.	2. Violin Solo, "Benedict and Tenebra,".....Vieuxtemps. Mr. Henry Vieuxtemps.	3. Duet, "La Faveria,".....Donizetti. Miss Cary and Signor Verger.	4. Ave Maria,.....Gounod Miss Christina Nilsson. with Violin Oboe by Mr. Henry Vieuxtemps.	5. Romance, "Marta,".....Rossini Signor St. Verger.	6. Large si Fantasia, "Barbore,".....Rossini Signor St. Verger.	7. Grand Sonata and Cavatina, "Licia di Lammer- moor,".....Donizetti Miss Christina Nilsson.
PART II.						
1. Overture, "Fra Diavolo,".....Auber Orchestra.	2. Piano Solo, "Fand," waltz.....Liszt Miss Anna Mollig.	3. No. 30, No. "Hugonets,".....Meyerbeer Miss Annie Louise Cary.	4. Violin Solo on a Popular Air.....Vieuxtemps Mr. Henry Vieuxtemps.	5. Romance, "Consaliti in Pava,".....A. Thomas Miss Christina Nilsson.	6. Trio, "Zitti, Zitti," "Barbore di Stiv- li,".....Rossini Miss Annie Louise Cary and Signor Brignoli and Verger.	7. Orchestra, "Tanzbauer,".....Wagner Orchestra.

Christina Nilsson'un 1870 yılında New York'ta verdiği dördüncü konserin programı.

Programdaki dördüncü eser olan Bach-Gounod adaptasyonu Ave Maria'da kendisine eşlik eden ünlü kemancı Henry Vieuxtemps.

1870 Haziranında Amerikalı bir başka yazar Nilsson için "İyi niyetli, sevimli, ve hayırsever olan bu sanatçı herkes tarafında seviliyor. Hareketleri ince ve zarif, gülümsemesi dünya güzeli. Şimdiye kadar en ufak bir skandala bile bulaşmayan asil bir karaktere sahip" diyordu.

Nilsson Amerika'ya 1872-73 yıllarında, sonra da 1883 ve 1884 yıllarında tekrar geldi. Son ziyaretinde belki de artık sesinin mükemmelliğini kaybetmeye başlamıştı. Amerika'da iki yıl kalmış olan 1920 Nobel edebiyat ödüllü Norveçli yazar Knut Hamsun, New York gezisi üzerine yazdığı gazete yazısında şöyle diyor: "New York'ta konser salonları ve diğer eğlence yerlerinin çok müşterisi var. Barnum burada bütün hayvanları ve garabet insanları ile yaşıyor. Christina hala el üstünde tutuluyor. Yazın New York'tan San Francisco'ya kadar turunda her konser verdiği yerde çılgınca alkışlandı. Sesinin biraz gerginleştiğini söylemeyeceğim; biraz çatlamaya başladığını ise fısıldamayacağım bile. "

*Christina Nilsson mandolin çalan bir çingene kostümü ile.
(Yağlıboya tablo Jean-Baptiste-Camille Corot, 1874. Museu de Arte, Sao Paulo, Brezilya.)*

Bir köylü dinleyici, Rusya ve Çaykovski

Nils-Olof Franzén, Nilsson'un hayatı üzerine yazdığı kitapta 1860'larda genç Nilsson'u köyünde dinleme şansına erişen Ander Petter adlı bir Småland çiftçisinin değerlendirmesini de aktarmış. Bakalım çiftçi Ander ne der: "O Pazar kilisede bütün cemaat için söyledi, o kadar müthişti ki yüz yaşına gelsem bile unutmayacağım. Önce bağırınca herkes heyecanla bankların üzerine sıçradı, sonra da bir yabanarısı gibi tatlı bir sesle söyledi. Papaz ve kilise orgcusu, 'Paris' mi ne öyle bir şehirden başka yerde böyle şarkıcı bulunmaz dediler."

Christina 1872 sonunda, önce St. Petersburg'da sonra da Moskova Operasında sahneye çıktı. Moskova'da kendisi hakkında yazan çetin eleştirmen 32 yaşındaki besteci Peter İlyiç Çaykovski (1840-1893) oldu! "Bayan Nilsson'un Moskova Operası sahnesinde yer alması sanat tarihimiz için bir dönüm noktası anlamına geliyor. Bayan Nilsson'un sesi çok geniş bir yelpazeyi kaplıyor. Sesinin İtalyan ekolinden gelen sanatçılarınkı kadar metalik saflığı olmasa da yine de çok sempatik. Orta perdelerde berraklığını bir yere kadar kaybediyor ama sahnede yansıttığı feminin asalet, bu küçük eksikliği bir avantaja dönüştürerek dinleyiciyi büyüliyor. Sesini en etkili olarak kullandığı aralıklar bu orta perdeler."

Christina'ya Rusya'da gösterilen ilgi, Amerika'dakinden az değildi. Burada da çok meşhur oldu. Bu ülkedeki turnesi 1873'ün Mart ayında, St. Peterburg'da Faust ile sonuçlandı. Faust'da Gretchen rolünü oynayan Christina, operanın 3. perdesindeki bahçe sahnesinde, elindeki mücevher kutusunu açtığı zaman, içinde normal olarak bulduğu incik boncuk yerine gerçek ziynet eşyaları ile karşılaştı. Bunlar Rus Çarı ve eşinden hediyelerdi. Bu çok değerli mücevherler günümüzde Växjö'deki Smålands müzesinde bulunuyor. St. Petersburglu dinleyiciler de kendisine, altın defne yapraklarından yapılmış muhteşem bir çelenk hediye ettiler. Operanın bitiminde öğrenciler dışarıdaki diz boyu karın üzerinde yerlerde yatarak sanatçı için canlı bir halı yarattılar.

Kontes Miranda

Christina Nilsson'un ilk eşi daha Paris'e vardığından beri peşinde olan Fransız iş adamı Auguste Rouzaud oldu. 1872 yılının yazında Christina ile Londra'da Westminster Abbey'de krallara yakışır görkemli bir törenle evlendiler. Christina'nın kazandığı paraları sakat yatırımlarla çarçur eden bu ilk kocası oldu. Ruhsal hastalıklarla savaştan Auguste, 1882'de bir tımarhanede öldü. Nilsson gençliğinde "Ben Jenny Lind'e benzemeye çalışıyorum. Hayatta amacım çok para kazanmak, yakışıklı bir adama delice aşık olmak, onunla evlenip sevimli çocuklarımızla İsveç'e geri dönmek, onları lüks bir araba ile gezdirip eşe dosta göstermek." diyordu. Bu hayalleri arasında gerçekleştirebildiği tek şey çok para kazanmak oldu!

Christina Nilsson fakir ve imtiyazsız bir aileden geldiğini hiç bir zaman unutmadı. Hayır kurumları için çok sayıda konser verdi. 1885'te Stockholm'deki böyle bir konserde ellibine yakın insan toplanmıştı. Bu kalabalıkta çıkan izdihamda 19 kişi hayatını kaybetti. Buna çok üzülen Nilsson'un sahneyi bırakma kararında bu feci olayın da etkisi olduğu muhakkak.

Christina ikinci evliliğini İspanyol asılzadesi Kont Miranda ile yaptı, Paris ve Madrid'de yaşamaya başladı. Bu şekilde Kontes oldu, ölümüne kadar "Countess de Casa Miranda" ünvanını taşıdı. Yavaş yavaş sahne hayatından çekildi. İkinci kocasını da 1902 yılında kaybetti. Sahneden ayrılması 50 yaşlarında,

Christina Nilsson'un 1906'dan sonra yaşadığı Växjö'de bir göl kenarındaki Villa Vik adlı evinin göle bakan cephesi. Günümüzde restoran olarak kullanılıyor. Bir odası da Nilsson'un eşyalarına ayrılmış

Christina Nilsson opera sahnelerini bıraktıktan sonra 1906 yılında, İsveç'te Växjö'nün yakınında, doğduğu yere birkaç kilometre uzaklıkta satın aldığı Villa Vik'e taşındı. Bu fotoğrafta emekli Nilsson, Villa Vik'te çok sevdiği kedilerinden biri ile.

Christina Nilsson'un Växjö'de Villa Vik'te muhafaza edilen ölüm maskesi. Sanatçının öldüğü tarih 22 Kasım 1921.

1890'ların ortasına rastlıyor. 1906'da Villa Vik'i satın alıp Växjö'ye taşındı. Göl yanında ve ormanlar içindeki bu muhteşem villasında çok sevdiği kedileri ile 22 Kasım 1921'e kadar huzur içinde yaşadı.

Yeteneğinin keşfedildiği Ljungby kasabasındaki büyük otel, Christina için dayalı döşeli bir daireyi her zaman hazır tuttu, onu her gelişinde ağırladı. Kasabalılar orada keşfedilen dünya yıldızını hiç bir zaman unutmadılar.

Nilsson'un evi Villa Vik bugün bir restoran olarak hizmet veriyor. Bir odasında sanatçının bazı eşyaları ve ölüm maskesi saklanıyor. Çok yakındaki Älmhult adlı köyde kurulmuş olan bir Christina Nilsson Vakfı var. Bu vakıf Snugge'nin bakımını yapıyor ve Christina Nilsson'un anısını günümüzde de yaşatmak için çaba gösteriyor. Älmhult köyü günümüzde IKEA mağazalarının doğduğu yer olarak bambaşka bir "ilk"e de ismini vermiş.

NILSSON ve LIND

Christina Nilsson, "Jenny Lind'in başarılarını tekrar etmeye çalışıyorum" diyordu. Ama Nilsson'un sanatı hakkında olumlu tek söz etmemiş birisi varsa o da Jenny Lind oldu. 1887 yılına kadar yaşamış olan Lind'in, 1864'ten itibaren yavaş yavaş şöhret basamaklarını tırmanmış olan genç ve güzel Nilsson'un dünya çapındaki başarılarını değerlendirememesi söz konusu değildi. Ama övmek bir yana Lind, Nilsson'dan nefret etti. Bunu birkaç mektubunda kendine has bir üslupla ifade etmiş. Mektuplardaki sözlerin sahibi basit ve kıskanç birisi olarak görünüyor.

Lind, 1867'de Nilsson hakkında şöyle diyor:

"Ne kafası çalışıyor ne de yüreği, sesi de pek birşeye benzemiyor... Artık piyasada şarkı söyleyen kimse kalmadığı için kedi olmayan evde masanın üzerinde dans eden fare misali oynayıp duruyor..."

1868'de şöyle yazıyor:

"Paris sahnelerindeki beceriksiz sanatçılar arasında bir güneş gibi parlamak kolay... Bayan Nilsson İsveçli bir köylü kızı. Bu korkunç yetenezsizler arasında belli bir cazibeye sahip. Ama onda deha yok. Derinlik yok, yaptığı herşey adi. Acınacak birşey - bunu eğer başarı sanıyorsa, çünkü onda isim yapacak bir kalite görmüyorum. Paris'teki yeni operada söylerse sesi duyulmayacak... Umarım ki ona ilgi gösterildiği sürece para kazanacak kadar akli vardır, çünkü monotonluğu yüzünden dinleyicilerin ilgisini kısa zamanda kaybedecektir."

Lind, 1869'da yazdığı bir mektupta ise Nilsson'a şöyle veryansın etmiş:

"Bayan Nilsson ikinci sınıf bir artist, ancak operetlerde oynak hizmetçi kızı oynayabilecek yetenekte. Hakkında şimdi yazılanlar çoğunlukla spekülasyon, çünkü ona verdikleri para o kadar yüksek ki eğer İsveçli

olduğu için bana benzetip benimle karşılaştırmalar, kasalarını dolduramayabilirler... Kendisi kurnaz ve soysuz, gerçek bir Småland kızı gibi utanılacak düzeyde paralar istiyor. Bu utanmadan istediği paralar yüzünden Parisli'leri kızdırdı. Sesi İsveç sesi ve iyi ama çok küçük, Bayan Tietjens'in sesi yanında bir masrapaya düşmüş sivrisinek gibi. Alt sınıftan olan dinleyicilerin gözlerini boyayacak şeyleri biliyor, iyi giyiniyor ve çıkık elmacık kemiklerine rağmen görünümü güzel. Şimdi kendisine Sonnambula'yı öğretmemi istiyor, bana ima edilen şey de benim çok güzel söylediğimi düşünüyormuş. Ne bana gösterdiği güven gururumu okşuyor, ne de bu beyinsiz ve gerçek yetenek yoksulunun sandığı gibi kandırması kolay birisiyim. Herşeye rağmen bütün kalbimle umarım ki samimiyetsizliği ortaya çıkana kadar yeteri kadar para kazanıp kendisine bir hayat yolu çizmeyi becerebilir. Hiç olmazsa ahlâkı temiz, övünebileceği birşey. Zavallı Bayan Nilsson, umarım ki hayatta başarılı olur."

Diğer sanatçılar hakkında – kendisi gibi üstün yetenekli olsalar, hatta kendisi gibi İsveçli olsalar bile – iyi birşey söyleyememek ve kendini bu kadar büyük görmek Lind'in karakterinin (veya karaktersizliğinin) bir göstergesi olmalı. Belki de Lind gerçekte Nilsson'un çok ama çok kıskanıyordu. İşin ilginç tarafı, Nilsson'un gerçek rakibi olan soprano, kendisiyle aynı yılda doğmuş olan Adelina Patti idi. Nilsson ve Patti bazen aynı zamanda aynı şehirde değişik sahnelerde yer almalarına rağmen birbirlerine dinletilerden sonra çiçekler gönderecek kadar saygılı ve alçak gönüllüydüler. 19. yüzyılda her prima donna'nın cadaloğ olmadığı anlaşılıyor. Nilsson hakkında 1871'de yazan bir Amerikalı eleştirmen, Lind ile Nilsson'un bir karşılaştırmasını da yapmış. Nilsson'un ilk Amerika ziyaretine rastlayan bu zamanda Jenny Lind operayı bırakalı neredeyse yirmi yıl olmuştu.

"Christina Nilsson çok ihtiras sahibi, ama diürist ve yetenekli bir sanatçı. Bugünkü pozisyonuna sadece doğuştan yetenekli olduğu için değil, çok zorlu bir çalışma sonucu gelmiş. Sesi olağanüstü güzellikte, gür ve ilginç bir tınıya sahip. Parlak sesine ek olarak yüksek perdelerdeki smorzati'si eşsiz. Sesinin taşıdığı ulusal karakter nedeniyle Christina Nilsson ile Jenny Lind arasında birçok benzerlik gösteriliyor. Bay Blaze de Bury'nin değerlendirmesine göre yaşlı sanatçının (Lind'in) sesi hiç bir zaman Nilsson'un pırıl pırıl vibrasyonuna sahip olmadı. Ama ikisinde de İsveç kadınının bakir sesi duyulabiliyor. Christina Nilsson bir kompozisyonu doldurma ve izleyiciye sahnenin en önemli yönlerini aktarma konusunda büyük bir güce sahip. Güzelliği de göz önüne alınırsa, başarısının sürekli olduğu rollerin neden Ophelia, Cherubino ve Gece Kraliçesi gibi sevilen karakterler olduğu ortaya çıkıyor."

Christina Nilsson, kazandığı hatırı sayılır servetin büyük bir kısmını İsveç Royal Academy of Music'e bağışladı. Bu fon

Christina Nilsson'un Väjö'de Tegnér mezarlığındaki anıtmazarı. Metal kapıda sanatçının isminin üstünde büyük bir kabartma lir yer alıyor. Mezarın bir haçla bezenmiş olmaması dikkati çekiyor.

her sene yetenekli ses öğrencilerine mali yardımda bulunmak için kullanılıyor. İsveçli olmayan bir müziksever olarak 19. yüzyılın bu iki büyük sopranosuna dışarıdan bakıp sanatlarını, yaşamlarını ve kişiliklerini araştırdıktan sonra; Kimbilir! diye düşünüyorum. Belki de İsveç'in elli kronluk banknotunun üzerinde Jenny Lind yerine, Christina Nilsson'un portresinin bulunması daha uygun olurdu.

Kaynakça

- Victor Borge ve Robert Sherman**, My Favorite Comedies in Music, Franklin Watts, New York, 1980, s. 88.
- David Ewen**, "When America Was Musically Young," Music Comes to America, Allen, Towne and Heath, New York, 1947.
- Nils-Olof Franzén**, Christina Nilsson en svensk saga, Bonnier, 1976.
- Sarah Josepha Hale**, Woman's Record, Harper and Brothers, New York, 1855, s. 728-730.
- Knut Hamsun**, Knut Hamsun Remembers America: Essays and Stories, 1885-1949 (çev. Richard Nelson Current), University of Missouri press, 2003, s. 30.
- Helen Headland**, Christina Nilsson: The Songbird of the North, Augustana Book Concern, Rock Island, IL, 1943.
- New York Times**, 27 Eylül 1870, s. 5.
- New York Times**, 3 Kasım 1887, s. 5.
- Leslie Orrey**, Opera: A Concise History, revised and updated edition by Rodney Milnes, Thames and Hudson, Singapore, 1996, s. 135.
- Roger Parker**, The Oxford Illustrated History of Opera, Oxford University Press, 1994, s. 188, 439.
- Henry Pleasants**, The Great Singers, Victor Gollancz Ltd., Londra, 1974, s. 178, 197, 198, 203.
- Stanley Sadie (Ed.)**, The New Grove Dictionary of Opera, Macmillan Press Ltd., Londra, 1992, Cilt 2, s. 1280, Cilt 3, s. 606.
- Gladys Danny Shultz**, Jenny Lind: The Swedish Nightingale, J. B. Lippincott Co., Philadelphia ve New York, 1962.
- Richard Somerset-Ward**, The Story of Opera, Harry N. Abrams, Inc., New York, 1998.
- Thorsten Petersson**, Kristina Nilsson: Sångardrottningen från Värend, Missionsförbundets Förlag, 1949.
- C. G. Rosenberg**, Jenny Lind in America, Stringer & Townsend, New York, 1851, s. 22.
- Edward Wagenknecht**, Jenny Lind, Houghton Mifflin, Boston, 1931.
- Pierro Weiss ve Richard Taruskin**, Music in the Western World, A History in Documents, Schirmer Books, New York, 1984, s. 385-388.